

УДК 821.161.2.02"19/20"Н.Копистянська:001.8

НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА НОННИ КОПИСТЯНСЬКОЇ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА НАУКОВІ ЗДОБУТКИ

Оксана Степанівна Левицька

oksana_levytska@ukr.net

Кандидат філологічних наук, доцент

Кафедра книгознавства та комерційної діяльності

Українська академія друкарства

Вул. Підголюско, 19, 79020, м. Львів, Україна

Анотація. Проаналізовано діяльність наукової школи професора Нонни Копистянської з погляду теоретичних міркувань вченої про „наукове материнство” та практичну діяльність науковця, зокрема роботу об’єднання-семінару „Проблеми художнього часу, простору, ритму”. Професор Копистянська Н. Х. при формуванні наукової школи з вивчення художнього часопростору у Львівському університеті спиралася на власний багаторічний досвід наукової діяльності та світові тенденції розвитку науки. Акцентовано на важливих чинниках формування наукових шкіл, зокрема формальних, методологічних, а також гендерних і морально-етичних. Розглянуто діяльність Міжнародного науково-методологічного об’єднання-семінару „Проблеми художнього часу, простору, ритму”, окреслено його мету і завдання, форми організації роботи. Проаналізовано основні результати діяльності наукової школи в галузі дослідження художнього часопростору, розробленні термінології, виданні тематичних збірників, створенні реального та віртуального майданчиків для виконання наукових завдань.

Ключові слова: Нонна Копистянська, наукова школа, художній часопростір, об’єднання-семінар, методологія.

У науковій біографії професора кафедри світової літератури Львівського національного університету імені Івана Франка Нонни Копистянської (1924–2013) поняття „наукова школа” посідає вагомe місце. Роздумам про сутність цього поняття і проблемам її створення в науковому середовищі вищих навчальних закладів присвячено окремі статті, засідання семінарів, розділ рукопису монографії „Роздуми теоретика і поради практика”. У її

дослідженнях поняття наукової школи означає „створення колективу, який очолює вчитель, та об'єднання для співпраці з метою духовного та інтелектуального зростання, удосконалення” [5, с. 175].

Думки вченої апелювали до новітніх тенденцій розвитку світової науки, діяльності дослідницьких центрів, створення і розширення наукових шкіл та інтеграції їх у світову науку, необхідності широких об'єднань зусиль учених різних країн над літературознавчою проблематикою [5, с. 175–176].

„Щастя для ученого, – говорила професор Копистянська, – полягає в тому, щоб вміти вдячно отримувати і широко віддавати. Користаючись зі знань, досвіду інших, варто постійно пам'ятати: чим більше здобуваєш знань – тим більші зобов'язання береш на себе, щоб їх потім передати далі” [2, с. 362].

Нонна Копистянська у своїх методологічних підходах до окреслення поняття „наукова школа” перебувала на гендерних позиціях, вивчаючи питання саме як жінка-науковець, з „її генетично закладеними материнськими почуттями” і материнським ставленням до „наукових дітей”, у її дослідженнях часто фігурує поняття „наукового материнства” [5, с. 176–177]. Насамперед важливими були морально-етичні чинники, які визначають обличчя вченого, зокрема наголошувала на „науковій сміливості”, „чесності”, „самокритичності” [5, с. 177]. „Важливо мати широке наукове мислення, – пише професор Копистянська, – не зупинятись у наукових пошуках, не переставати учитись, зокрема у своїх учнів, не відставати від часу, від розвитку термінології, новітніх методик, розвитку технічних можливостей” [5, с. 176].

Досліджуючи методологічні напрацювання професора Копистянської, Ігор Козлик зауважує: „Нонна Копистянська, добре розуміючи колективний характер науки як організованої діяльності, була не тільки авторитетним дослідником, а й організатором наукової роботи” [4, с. 27–28].

„Вся діяльність професора Копистянської була спрямована на те, щоб створити наукове товариство однодумців, об'єднаних любов'ю до словесної художньої творчості і відданих своїй справі...”, – пише Світлана Маценка у вступному слові до наукового збірника „Діалогічні обертони” [2], виданого на пошану професора Копистянської [2, с. 8].

З-поміж багатьох наукових і методологічних напрацювань Нонни Копистянської особливу вагу має діяльність Міжнародного

науково-методологічного об'єднання-семінару „Проблеми художнього часу, простору, ритму”, який засновано 1997 року. Науковець вважала семінар саме тією формою об'єднання наукової спільноти, яка „відповідає на виклики часу” і здатна „реалізувати широке коло завдань”. Метою створення семінару було об'єднання відомих учених та молодих науковців із різних галузей науки і країн для спільної системної праці над науковою проблемою художнього часу, простору, ритму як однією із актуальних і перспективних проблем літературознавства (див.: [7, с. 142]).

Методологічні вміння професора Копистянської демонструє результат 15-річної діяльності семінару: об'єднання значного наукового потенціалу – широке коло учасників, співпраця із науковими установами України та закордону, участь у численних конференціях. Представники школи професора Копистянської мають вагомі здобутки в науковому аспекті: захищені дисертації під керівництвом Копистянської чи за її наукового консультування, численні публікації, участь у конференціях чи конгресах, видання спеціального випуску наукового збірника, присвяченого проблемам свого / чужого часу, простору, ритму, укладання рекомендаційного бібліографічного покажчика із проблем часопросторової поетики тощо (детальніше див. архівні матеріали: [1]).

Професор Копистянська зауважувала, що при задумі організації осередку з вивчення художнього часу і простору основними чинниками були: 1) поєднання теоретичного та практичного знання, адже світова практика надає перевагу науковим центрам, які діють в університетах, де „теорія перевіряється відразу навчальним процесом і є можливість постійного поповнення дослідницького колективу талановитою молоддю, а відтак і новими плідними ідеями, що створює перспективу багаторічного розвитку”); 2) усвідомлення необхідності широких об'єднань і не тільки традиційних, тимчасових для проведення конференцій, з'їздів, а для постійної систематичної спільної роботи; 3) об'єднання не тільки вчених однієї галузі, профілю, а можливості міжгалузевих об'єднань навколо певної невичерпної проблеми (детальніше див.: [1]).

Створення наукових шкіл в Україні й сьогодні часто локально обмежене науковими установами, структурними підрозділами вищих навчальних закладів тощо. Професор Копистянська вже у 1990-х роках розглядала функціонування задуманого семінару досить широко, передбачала участь у ньому дослідників із різних

країн, про що дбала впродовж усієї його діяльності. До дослідження проблем художнього часопростору долучалися як окремі дослідники, так і наукові центри різних країн. Загалом серед членів семінару понад 140 учасників із 15-ти країн світу (Україна, Польща, Латвія, Росія, Білорусь, Чехія, Болгарія, Хорватія, Франція, Німеччина, Норвегія, Нідерланди, Італія, Словаччина, Македонія).

Будучи випускницею філологічного факультету університету, богемісткою, поєднуючи працю на двох факультетах, філологічному та факультеті іноземних мов, Нонна Копистянська об'єднала науковий потенціал обох факультетів у вивченні питань художнього часопростору. Відчуваючи переваги інформатизації наукових досліджень, налагодила співпрацю з обчислювальним центром університету, що зумовило вироблення інноваційного для 1990-х років віртуального формату діяльності семінару. Протягом тривалого часу наукова спільнота комунікувала у двох формах: під час щомісячних засідань у форматі наукових зібрань та у віртуальному просторі.

Визначальним методологічним принципом професора Копистянської в її літературознавчих дослідженнях жанру, літературного напрямку чи хронотопу була системність. Цей принцип застосовано й до організації діяльності наукової школи. Саме в системному опрацюванні певної наукової проблеми вчена вбачала наукову перспективу. Розроблену для вивчення жанрової системи модель спіралі з її сферами застосовано до структурування об'єднання-семінару.

Нонна Копистянська постійно дбала про налагодження співпраці, розвиток міжнародних зв'язків. Як результат – у кінці 1990-х та на початку 2000-х років семінар тісно співпрацював із низкою наукових установ, що уможливило реалізацію спільних дослідницьких проектів. Зокрема, 1997 року об'єднання стало партнером австрійського Інституту літератури у Відні (Інститут наукових досліджень та сприяння розвитку літературним процесам австрійської та міжнародних літератур). Такі партнерські стосунки зумовили публікації наукових статей в електронному журналі „Trans: Інтернет-журнал культурологічних досліджень”, надали можливість користування електронною базою Інституту.

Активізувати наукову спільноту, згуртувати навколо певної проблеми допомогли щомісячні засідання, які професор Копистянська вважала однією із продуктивних форм наукової діяльності. Засідання відбувалися у формі тематичних доповідей та

обговорень, міні-конференцій, круглих столів. Як свідчить звітна документація і протоколи, спогади безпосередніх учасників, тематикою засідань було:

- обговорення питань співпраці за участю іноземних славистів із Македонії, Сербії, Польщі;
- презентація наукових видань, зокрема монографій учасників семінару;
- обговорення нових надходжень до бібліотеки семінару;
- інформація про конференції;
- підготовка матеріалів до термінологічного словника та матеріалів до антології;
- формування картотеки з проблем часопростору;
- проведення консультацій з науково-методологічних питань та багато інших літературознавчих питань (детальніше див.: [1]).

Важливим аспектом роботи наукової школи професор Копистянська вважала працю над термінологією, саме тому під її керівництвом було організовано збір матеріалу до термінологічного словника із проблем часу, простору та ритму. Науковці – учасники семінару розробили взірць словникової статті, поширили його сімома мовами серед учасників семінару та інших членів наукової спільноти з метою вироблення міжнародної термінології із хронотопних досліджень. За час діяльності семінару опрацьовано понад 60 термінів, серед яких художній час, художній простір, точковий простір, хронотоп, спеціалізація часу, епічна дистанція, священний час, сюжетний час, фабульний час та ін. Науковці впорядкували терміносистему Дмитра Ліхачова, Михайла Бахтіна, Володимира Бахмутського, Стефанії Скварчинської, Францішека Вшетічки та інших (детальніше див.: [3, с. 264–280; 1]. Хоча проект видання термінологічного словника так і не було реалізовано, робота над його укладанням навчила багатьох молодих науковців праці над терміносистемою.

Одним із вагомих результатів наукової роботи та міжнародної співпраці стала публікація 2003 року спеціального випуску наукового збірника „Іноземна філологія” під назвою „Свій/чужий час, простір, ритм” (науковим редактором випуску була професор Н. Копистянська, а до його створення, упорядкування та редакційного опрацювання долучилися десятки членів об’єднання-семінару) (вип. 114) [3]. Цей випуск „Іноземної філології” – перший в українському літературознавстві збірник, який сконденсував праці дослідників із проблем художнього часу, простору, ритму.

У своєму науковому житті професор Копистянська надавала вагомому значення систематизації наукової літератури. Її домашня бібліотека була фахово каталогізована, що значно полегшувало працю самій ученій та навчало систематизування інформації молодих дослідників – колег, аспірантів, студентів. Учена відчувала потребу зібрати якнайповнішу бібліотеку з питань художнього часопростору для наукової праці дослідників цієї проблеми. Потреба в систематизуванні бібліографічної інформації зумовила тісну співпрацю з бібліографами, залучення науковців у цій царині до літературознавчої наукової школи, зокрема 2006 року видано бібліографічний покажчик „Проблеми часопросторової поетики” [6]. Упорядкування здійснила бібліограф, науковий співробітник Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, член семінару Маргарита Кривенко. Покажчик містить бібліографію літературознавчих праць у суміжних галузях (мовознавство, перекладознавство, мистецтво, філософія тощо), присвячених проблемі часопростору, які з’явилися впродовж 1995–2005 рр., і налічує 442 бібліографічні позиції [6].

Одним із завдань наукової спільноти була організація окремих секцій на міжнародних конференціях або ж участь у них із публікацією матеріалів. Співпраця з австрійським Інститутом літератури у Відні сприяла участі членів семінару в низці конференцій в Австрії, Угорщині. Від 1999 року об’єднання-семінар функціонувало як секція Комісії з поетики і стилістики Міжнародного Комітету славістів, а професор Копистянська разом із членами семінару брали участь у засіданні комісії під час конференцій та світових конгресів, зокрема в Польщі, Словенії.

Окремо варто сказати про діяльність секції з проблем художнього часу, простору, ритму в межах Чичерінських читань, які проводить кафедра світової літератури Львівського національного університету імені Івана Франка. Від 1999 року діяла секція „Поетика часу і простору”, яка і на сучасному етапі продовжує свою роботу – у Чичерінських читаннях 2016 року організовано секцію „Часопросторові виміри світової літератури”, окремі учасники якої безпосередньо або опосередковано були учнями професора Нонни Копистянської. Приклад Нонни Копистянської засвідчує певну тяглість традицій наукового спілкування у Львівському університеті – від учителів Нонни Хомівни професорів Олексія Чичеріна та Іларіона Свенціцького.

„...Для того, щоб школа розвивалась, а не застигла у своїх часових та локальних межах, – стверджує Нонна Копистянська, – потрібне переростання малого кола у велике, що досягається ширшим ознайомленням із працями, концепціями, методологією вченого. Це відбувається через його друковані праці, доповіді на конференціях, конгресах, участь у наукових полеміках, організацію науково-методологічних осередків, центрів. Таке ширше об'єднання може зберігатись і після відходу самого вченого з життя, дати початок новим школам як прямому продовженню традицій попередньої, але і як запереченню, полеміці з нею, бо це також є стимулом для розвитку школи” [5, с. 175].

Справа життя Нонни Копистянської – це створення наукового осередку, який дає змогу виявити та активізувати науковий потенціал довкола певної проблеми, організувати роботу науковців у різних річищах: виробленні наукової термінології, упорядкуванні тематичних збірників, бібліографуванні та критичному огляді наукової літератури. Як наслідок – внесок семінару, передусім професора Копистянської, у дослідження художнього часу, простору, ритму, беззаперечний, як беззаперечний досвід такого роду об'єднань, яким щиро ділиться Нонна Хомівна з науковою спільнотою.

2015 року на сайті факультету Іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка у розділі „Відомі вчені факультету” створено сторінку, присвячену науковій діяльності Нонни Хомівни Копистянської (<http://lingua.lnu.edu.ua/ex-employee/kopustyanska-nonna-homivna>). Ресурс висвітлює науковий доробок ученої, керівництво дисертаціями, діяльність Міжнародного науково-методологічного об'єднання-семінару „Проблеми художнього часу, простору, ритму” та меморіальні заходи вшанування відомої вченої.

З погляду сучасного літературознавства школа із дослідження художнього часу, простору, ритму, заснована і координована професором Н. Копистянською, є гідним прикладом об'єднання наукової спільноти задля вагомого наукового здобутку та розв'язання певної наукової проблеми, який варто наслідувати.

1. Архів ЛНУ ім. І. Франка. Фонд Н. Х. Копистянської.
2. Діалогічні обертони : науковий збірник на пошану пам'яті професора Нонни Копистянської / Національна академія наук України, Інститут

- Івана Франка ; наук. ред. С. Маценка ; відповід. ред. О. Левицька. – Львів, 2014. – 416 с.
3. Іноземна філологія : український науковий збірник / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; [наук. ред. Н. Копистянська]. – Львів, 2003. – Вип. 114. – 309 с.
 4. *Козлик І.* Методологічні напрацювання Нонни Копистянської: спроба предметної проблематизації / Ігор Козлик // Діалогічні обертони : науковий збірник на пошану пам'яті професора Нонни Копистянської / наук. ред. С. Маценка, відповід. ред. О. Левицька. – Львів, 2014. – С. 25–34.
 5. *Копистянська Н.* Думки про поняття „наукова школа” / Нонна Копистянська // Проблеми славістики. – 2004. – № 1/2. – С. 175–179.
 6. Проблеми часопросторової поетики : рекомендов. бібліогр. покажчик / упоряд. М. Кривенко ; наук. ред. Н. Копистянська. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 68 с.
 7. Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : у 2 т. Т. 2: Л–Я. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 764 с.

НАУЧНАЯ ШКОЛА ПРОФЕССОРА НОННЫ КОПЫСТЯНСКОЙ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ И НАУЧНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ

Оксана Степановна Левицкая

oksana_levytska@ukr.net

Кандидат филологических наук, доцент

Кфедра книговедения и коммерческой деятельности

Украинская академия печати

Ул. Подголоско, 19, 79020, г. Львов, Украина

Аннотация. Проанализирована деятельность научной школы профессора Нонны Копыстянской с точки зрения теоретических рассуждений о „научном материнстве” и практическая деятельность ученой, в частности работа объединения-семинара „Проблемы художественного времени, пространства, ритма”. Профессор Копыстянская Н. Ф. при формировании научной школы по изучению художественного времени-пространства в Львовском университете основывалась на собственном многолетнем опыте научной деятельности и мировых тенденциях развития науки. Акцентируется на важных факторах формирования научных школ, в том числе формальных, методологических, а также гендерных и морально-этических. Рассмотрена деятельность Международного научно-методологического объединения-семинара „Проблемы художественного времени, пространства, ритма”, определены его цели и задачи, формы организации участников. Проанализированы основные результаты деятельности научной школы в области исследования художественного пространства-времени, разработке

терминологии, издания тематических сборников, создании реального и виртуального площадок для решения научных задач.

Ключевые слова: Нонна Копыстьянская, научная школа, художественный хронотоп, объединение-семинар, методология.

SCIENTIFIC SCHOOL OF THE PROFESSOR NONNA KOPYSTIANSKA: METHODOLOGICAL PRECONDITIONS AND SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS

Oksana Levytska

oksana_levytska@ukr.net

Department of Book Science and commercial activities

Ukrainian Academy of Printing

Pidholosko st., 19, 79020, Lviv, Ukraine

Abstract. In scientific biography of Nonna Kopystianska (1924–2013), the Professor of World Literature in Lviv National University, the issue of “scientific school” is of paramount importance. Certain articles, seminars and the chapter in the monograph have been devoted to the meditations on the core of this issue and the problems of its establishment in scientific environment.

Among the numerous scientific and methodological achievements of professor Kopystianska one can distinguish the activity of the International scientifically-methodological seminar-association “The issues of artistic time, space and rythm” founded in 1997 as a scientific core in the study of time, space and rhythm. The scientist regarded seminar as a unique form of scientific association which meets the requirements of the time and is able to fulfill the wide range of tasks. The aim of arranging the seminar was to unite the scientists of various branches from different countries in order to work systematically on the scientific issue of artistic time, space and rhythm as one of the most vital and long-term issues of literary studies.

Methodological abilities of professor Kopystianska are demonstrated by the result of her 15 years work including more than 140 participants from 15 countries, cooperation with scientific institutions, foreign ones in particular, arrangement of the conferences or separatel sessions at international conferences. The representatives of professor Kopystianska’s school have significant achievements in the scientific aspect: the theses written up under the supervision or consulting of professor Kopystianska, numerous publications, participation in the conferences or congresses, publishing of a special edition of scientific collection dedicated to the problems of time, space, rhythm of the individuals, completing the reference bibliographic index of the issues of time-and-space poetics etc.

Scientific school of professor Nonna Kopystianska serves as a good example of uniting the scientific community to obtain an important scientific achievement and to solve a specific scientific problem.

Key words: Nonna Kopystianska, scientific school, artistic time and space, seminar-association, methodology.

References

1. *Arkhiv LNU im. I. Franka. Fond N. Kh. Kopystians'koï* [The Archive of Ivan Franko National University of Lviv]. (in Ukrainian).
2. *Dialohichni obertony: naukovyi zbirnyk na poshanu pamiati profesora Nonny Kopystians'koï* [Dialog overtones: scientific collection in memory of the Professor Nonna Kopystianska]. Lviv, 2014, 416 p. (in Ukrainian).
3. *Inozemna filolohiia* [The Foreign Philology]. Lviv, 2003. No. 114, 309 p. (in Ukrainian).
4. Kozlyk I. Metodolohichni napratsiuвання Nonny Kopystians'koï: sproba predmetnoï problematyzatsji [Methodological Achievements of Nonna Kopystianska: an Attempt of Substantive Problematisation]. In: *Dialohichni obertony: naukovyi zbirnyk na poshanu pamiati profesora Nonny Kopystians'koï*. Lviv, 2014, pp. 25–34. (in Ukrainian).
5. *Kopystianska N. Dumky pro poniattia “naukova shkola”* [The Thoughts about the Concept of “Scientific School”]. *Poblemny slavistyky*, 2004, No. 1/2, pp. 175–179. (in Ukrainian).
6. *Problemy chasoprostorovoï poetyky* [The Issues of Time-and-space Poetics]. Lviv, 2006, 68 p. (in Ukrainian).
7. *Encyclopedia. L'vivs'kyi natsional'nyi universytet imeni Ivana Franka* [Encyclopedia. Ivan Franko National University of Lviv]. Lviv, 2014, vol. 2, 764 s. (in Ukrainian).

Suggested citation

Levytska O. Naukova shkola profesora Nonny Kopystians'koï: metodolohichni peredumovy ta naukovi zdobutky [Scientific School of the Professor Nonna Kopystianska: Methodological Preconditions and Scientific Achievements]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2015, no. 92, pp. 181–190. (in Ukrainian).

Стаття прийнята до друку 25.10.2015 р.